

TÁRCA.

DR. TODORESZKU GYULA

(1866—1919).

A november 27-én megjelent napilapok szűkszavú gyászhirei közt közölve volt, hogy dr. TODORESZKU Gyula földbirtokos 53 éves korában elhunyt, s hogy temetésén a vallás- és közoktatásügyi minisztérium dr. CZAKÓ Elemér miniszteri tanácsossal, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára és közlönyének, a *Magyar Könyvszemlének* szerkesztősége pedig testületileg képviseltette magát. Hogy miért képviseltették magukat a temetésen, arra a Budapesti Közlöny 198. száma szolgál felvilágosításul, amely hírül adja, hogy a minisztertanács dr. TODORESZKU Gyulát a Magyar Nemzeti Múzeum nagylelkű gazdaitóját, aki időközben elhunyt, a Magyar Nemzeti Múzeum-Könyvtára tiszteletbeli igazgatójává kinevezte s neki ez alkalomból a miniszteri tanácsosi címet adományozta. A beavatottak tudták, hogy dr. TODORESZKU Gyula a legnagyobb magyar könyvgyűjtők, a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának pedig leghűségesebb barátai közé tartozott.

Gyűjteményének főbb részei: *a)* az 1711. előtti magyar nyelvű és magyarországi nyomtatványok; *b)* 1500. előtt nyomtatott ú. n. ősnymtatványok; *c)* cyrill betűs, szláv- és oláhnyelvű ősnymtatványok. E keretekben aztán páratlan gazdagságú gyűjteményt hozott össze. Egyedül az 1711. előtti magyar nyomtatványok csoportja, amely gazdagabb az Akadémiába került RÁTH-féle régi magyar könyvtárnál, összesen 54 unikumot foglal magában.

Dr. TODORESZKU azonban nem csupán könyvgyűjtő volt. Gyöngéd, finom érzékű lelke a régiséget, a régi könyvet megfelelő kötéshez, megfelelő elhelyezéshez is akarta juttatni. Legjelesebb iparművészeinket foglalkoztatta, hogy könyveit művészi kivitelűen, stilszerűen beköttesse. S e célból sok esetben maga szerezte be a legfáradtságosabb utakon r

kötéshez való anyagot, szerszámot. Könyvkötőszervenvedélye annyira vitte, hogy felkereste Európa nevezetesebb könyvkötő-iparművészeit is. Jellemző reá, hogy még a háború utolsó esztendejében is a stockholmi HETBERGHEZ küldött néhány könyvet, csakhogy a jeles mestertől is legyen több kötése. Könyvgyűjteménye tehát a könyvkötés szempontjából is páratlan magángyűjtemény. A könyveknek megőrzésre szánt helyét is művészi ízléssel rendezte lakásában. Célja itt is az volt, hogy a könyveket olyan szekrényekben, olyan belső elrendezéssel helyezze el, hogy a helyiség elrendezésével a könyvtárba belépőre művészetileg a legharmonikusabb hatást gyakorolja. E berendezés dolgában is a legelsőrendű iparművészek tanácsát, tudását vette igénybe s célja elérésére maga is felkeresett minden nevezetesebb európai köz- s számtalan magángyűjteményt. Ez útjai alkalmával a legmélyebb hatást lelkére a francia Chantillyben lévő, AUMALE herceg által ajándékozott Musée Condé könyvtár tette s ezt választotta mintául. Terveinek teljes kivitelében meggátolta halála. További terve aztán az volt, hogy az egész gyűjteményét az általa így legjobbnak tartott módon a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárában állítja fel. Nyílt titok volt, amiről minden barátja, minden munkatársa, a Nemzeti Múzeum Könyvtárának igazgatósága régen tudott, hogy e páratlan szeretettel egybehozott gyűjteményt TODORESZKU a Nemzeti Múzeum könyvtárának szánta, könyvtárának végleges felállítását a Nemzeti Múzeum termeiben tervezte. Mindebben meggátolta aránylag hirtelen bekövetkezett betegsége, korai halála. A halál azonban nem jelenti, hogy dr. TODORESZKU végső célja meg ne valósuljon.

A páratlan magánkönyvgyűjtemény egybehordásában, a művészi kivitelű könyvkötések kiválogatásában, a gyűjtemény elhelyezésének izléses felállításában ugyanis hűséges társa volt a boldogultnak finom izlésű, műveltlelkű neje, szül. HORVÁTH Aranka. Nincs e gyűjteménynek egyetlenegy könyve, kötése, könyvtári berendezése, amelynek a gyűjteménybe való kerülésében neki férjével együtt úgyszólván egyenlő része ne volna. Ő ismerte, ő érezte át férje összes törekvését s amidőn a gazdag magángyűjteményt örök letétként a Nemzeti Múzeum Könyvtárának már most átadja, egyedüli kikötése, hogy az úgy álltassék fel a Magyar Nemzeti Múzeumban, ahogy azt oda felállítva, bodogult férje magyarságáért rajongó nemes lelke tervezte.

Nem volna teljes a kép, ha dr. TODORESZKU Gyuláról csak mint könyvgyűjtőről emlékeznénk meg. Igazi tudós lélek volt ő a könyvtár-

tudományok terén. E téren sok probléma foglalkoztatta. Ilyen problémák voltak pl. a hazai papirmalmok gyártási jegyeinek kérdése, amely jegyekből gazdag anyagot gyűjtött össze. Célja volt egy nagy műben a XVI. századi magyar könyvdisztítés (kezdőbetűk, fejlécek, záródisztek) történetét megírni; szemei előtt a francia CLAUDIN munkája lebegett. E művéhez élete legutolsó percéig legkedvesebb munkatársával, örömeinek, bánatainak osztályosával: nejével gazdag anyagot hordott egybe s e műve néhány kiegészítés után kiadható lesz. E könyvkidiszítést végző tanulmányai közt jött arra a tudományos meggyőződésre, hogy HESS András budai nyomdájának az 1473-iki Budai Krónikán, valamint az újabban neki tulajdonított két kisebb nyolcadréti művön kívül, GALETTO-féle terméke is van. Szerinte GALETTO: *De Homine* c. művét is HESS András nyomatta Budán. Valahányszor a megboldogult e tudományos eredményeit, amelyek eléréséhez a buzdítást PROCTOR művéből merítette, e sorok írójának előadta meleg hangján, szelid tekintetén mindig megéreztem a büszkeséget, mely az előadást áthatotta. Büszke volt rá, hogy ezzel könyvdolgokban is ideáljának, a magyar renaissance nagy alakjának, MÁTYÁS királynak érdemeit nagyobbíthatja, MÁTYÁSÉ, kinek állítólagos RUBENS arcképe másolatával könyvtárát diszítette, Corvináinak kötését, disztítéseit tanulmányozta, hogy velük a maga gyűjteménye művészi értékét emelhesse.

Dr. TODORESZKU Gyula halálával a magyarság egyik legderekabb fiát, a magyar műveltség egyik legrajongóbb hívét veszttette el. Emlékét a Magyar Nemzeti Múzeum az oda örök letétkép került gyűjteménnyel: a róla s nejéről nevezett Todoreszku-Horváth könyvtárral időtlen-időkig kegyelettel fogja őrizni.

MELICH JÁNOS.